

PROBLEME MAJORE ALE CADRELOR DIDACTICE DIN ROMÂNIA**Daliana TASCOVICI***Catedra Științe ale Educației*

The paper identified the dimensions for changing the teacher's role in a society of knowing, characterized by a higher level of social links and a more active implication of the citizens, as well as the requested competences for the teachers to answer efficiently to such a change; it also analysed the change dimensions of the teacher's role, stressing the changes in their duties and the problems they have to face with; it presented the factors that caused these changes.

În Cartea Albă a Reformei Învățământului [2] se menționează ca principale probleme ale personalului didactic din România următoarele aspecte: deficitul de statut social tradus prin nivelul redus al remunerației, prin devalorizarea meseriei de educator și prin lipsa de atractivitate a carierei didactice în rândul tinerilor și nu numai a lor. Învățământul este văzut ca o etapă intermediară, ca un refugiu sau ca o trambulină spre ocupații mai bănoase și care se bucură de un mai mare prestigiu social. Această stare de lucruri este dovedită de existența unui mare număr de locuri vacante în învățământ, majoritatea în învățământul rural, de migrația din învățământ a destinatarilor unor competențe cu cerere mare pe piața muncii și chiar de procentul destul de mare de pierderi ale sistemului de învățământ, care demonstrează că școala nu mai este văzută ca un mijloc privilegiat de promovare socială.

A doua mare problemă este deficitul de profesionalizare. În prezent, cu excepția învățământului preșcolar și primar, statutul meseriei de educator este ocupațional și nu profesional: a fi profesor este o ocupație printre altele posibile pentru absolvenții învățământului superior. Ca urmare a nerespectării unora dintre criteriile recunoscute ale profesionismului apare un important efect de „feedback” negativ asupra statutului social și devin evidente o serie de bariere în calea schimbării care descurajează creativitatea și inovația.

Deficitul de informare este a treia mare problemă a corpului profesoral. Publicațiile periodice existente la nivel național, cu rol de informare, dar și de dezbateri sunt extrem de puține („Tribuna Învățământului”, „Examene”, „Revista de Pedagogie”) și cu tiraje reduse.

Deficitul de comunicare și de participare este a patra mare problemă a personalului didactic din România, indusă de persistența organizării „rațional-birocratice” a sistemului școlar care împiedică transparentizarea și fluidizarea fluxurilor de comunicare: informația este transmisă mai ales transcendent, decizia—descendent, iar comunicarea „laterală” și cea diagonală” sunt descurajate. Totodată, centralismul de tip birocratic este aversiv, prin însăși natura lui, față de stilurile consultative și participative de conducere. Ca urmare, deciziile se iau la vârf, și chiar dacă sunt cele firești, aplicarea lor este formală sau întâmpină opoziție la punerea lor în aplicare, din partea celor care nu au participat, în nici un fel, la elaborarea lor. Comunicarea și participarea sunt îngreunate și de lipsa infrastructurii necesare unei comunicări moderne și eficiente și de dificultăți materiale.

Recomandări

Situația cadrelor didactice în contextul schimbărilor politice, educaționale, de orientare și de viață din ultimii ani a început să fie o realitate și o problemă care se cere imperios stabilită în matca ei.

România a început derularea programului „Educație și formare 2010”, program în cadrul căruia s-a stabilit un plan de acțiune și un grup de lucru pentru „ameliorarea formării profesorilor și a formatorilor” [3]. Grupul de experți s-a ocupat de cele patru puncte-cheie stabilite:

1) identificarea competențelor pe care ar trebui să le aibă profesorii și instructorii, având în vedere schimbarea rolurilor lor în societatea cunoașterii;

2) oferirea condițiilor care să sprijine în mod adecvat profesorii și instructorii pentru a răspunde provocărilor societății cunoașterii, inclusiv prin pregătirea inițială și la locul de muncă, în perspectiva învățării permanente;

3) asigurarea unui număr suficient de opțiuni pentru profesia de cadru didactic, pentru toate disciplinele și nivelurile, cât și considerarea nevoilor pe termen lung ale profesiei, prin creșterea atractivității de predare și instruire;

4) atragerea de noi recruți în activitatea de predare și instruire, cu experiență în alte domenii.

După ce a identificat dimensiunile de schimbare în ceea ce privește rolul profesorilor în societatea cunoașterii și noile competențe de care aceștia au nevoie, grupul de experți a efectuat o primă examinare a politicilor care îi sprijină pe profesori pentru a răspunde noilor provocări.

Grupul de experți a identificat dimensiunile de schimbare a rolului profesorilor într-o societate a cunoașterii caracterizată printr-un nivel mai mare de coeziune socială și o implicare mai activă a cetățenilor, precum și competențele de care aceștia au nevoie pentru a răspunde în mod eficient acestei schimbări. Au fost analizate dimensiunile de schimbare a rolului profesorilor, evidențiindu-se schimbările referitoare la sarcinile pe care aceștia trebuie să le îndeplinească și problemele cu care trebuie să se confrunte. Au fost prezentate cauzele care stau la baza acestor schimbări.

1. Impactul schimbărilor sociale [4].

Numeroase schimbări politice, sociale, culturale, tehnologice și economice din societatea contemporană influențează rezultatele procesului de învățare pe care școlile trebuie să le obțină. Acestea se referă la încrederea elevilor de a se ocupa cu anumite aspecte legate de viața cetățenească și la competențele necesare pentru participarea deplină la societatea cunoașterii și învățării permanente, mai ales în domeniul locurilor de muncă. Aceste noi rezultate ale procesului de învățare îi vizează pe toți profesorii și trebuie analizate în strânsă legătură cu rolul profesorului în calitate de specialist și expert în disciplina sa, la niveluri corespunzătoare de conținut.

2. Diversitatea celor care studiază și schimbările mediului de predare.

Schimbările referitoare la cei care studiază și la mediul de predare și instruire fac necesară reorganizarea proceselor de învățare. Principalele aspecte ale acestor schimbări sunt:

- creșterea cerințelor formale pentru profesori în vederea adaptării modalității de predare și instruire la diversitatea socială, culturală și etnică a nevoilor elevilor și la componența eterogenă a clasei care decurge din creșterea numărului de imigranți sau refugiați, cât și din obiectivul social privind includerea tuturor celor care învață în mediul de viață general acceptat, inclusiv a copiilor cu nevoi speciale;

- în sala de clasă profesorii sunt din ce în ce mai mult cei care organizează mediul de învățare și facilitează procesele de învățare, recurgând mai mult la modalități de a învăța pe bază de cooperare, experiment, proiect și sarcină de lucru, și cei care îi îndrumă pe elevi în procesul învățării, mai degrabă decât cei care transmit cunoștințe;

- în sala de clasă aceștia lucrează din ce în ce mai mult ca membrii unei echipe;

- rolul lor nu se limitează numai la sala de clasă, profesorilor li se cere din ce în ce mai mult să-și asume responsabilitatea colectivă pentru curriculum și modul de organizare a școlii;

- școala funcționează din ce în ce mai mult ca un mediu de învățare deschis în care profesorii nu mai lucrează doar cu colegii din imediata lor apropiere, ci trebuie să colaboreze cu restul comunității, familii, instituțiile de învățământ superior, partenerii sociali și colegi din alte școli, din țara lor sau din afară;

- profesorii integrează din ce în ce mai mult tehnologiile de informație și comunicare în situații formale de învățare și în toate practicile profesionale.

3. Creșterea gradului de profesionalizare a activității didactice

O caracteristică comună stă la baza acestor schimbări: profesorii trebuie să utilizeze modalități de abordare ce presupun rezolvarea problemelor pentru a elabora practici în funcție de context, care să ducă la obținerea rezultatelor corespunzătoare. Acțiunea de predare trebuie văzută din ce în ce mai puțin ca o activitate tehnică și din ce în ce mai mult ca o activitate profesională. Este o activitate care necesită o analiză atentă a fiecărei situații de învățare, alegerea obiectivelor, dezvoltarea și monitorizarea situațiilor de învățare adecvate, evaluarea impactului acestora asupra rezultatelor elevilor, împreună cu o reflecție personală sau colectivă asupra întregului proces, cu scopul de a dezvolta un corp de cunoștințe profesionale. Conștientizarea critică a modului în care văd politicile educaționale, valorile și dimensiunea morală a deciziilor, constituie pentru profesori o provocare mult mai explicită, ori de câte ori aceștia acționează în calitate de profesioniști. Dezvoltarea profesională continuă pe parcursul carierei fiind esențială pentru profesori, pentru a garanta că aceștia își dezvoltă și își mențin capacitatea de inovație. Formarea inițială a profesorilor nu poate acorda aceeași prioritate tuturor aspectelor legate de rolul acestora, deoarece competența inițială este consolidată prin experiența practică de predare, iar factorii sociali care au impact asupra activității zilnice a profesorilor evoluează continuu.

4. Un cadru comun pentru competențe și calificări

Se poate spune că noul rol al profesorilor rezultă dintr-un set complex de factori care decurg din schimbările la nivelul societății, creând contextul pentru dezvoltarea unor noi politici referitoare la obiective, curriculum și organizarea școlii. Au fost identificate următoarele arii de schimbare în ceea ce privește rolul profesorilor și competențele pe care aceștia trebuie să le dezvolte pe parcursul carierei didactice:

- promovarea noilor rezultate ale procesului de învățare;
- restructurarea activităților care au loc în sala de clasă;

- activitățile „din afara sălii de clasă”, în cadrul școlii, împreună cu membrii comunității și partenerii sociali;
- integrarea tehnologiilor de informație și comunicare în situațiile formale de învățare și în toate domeniile de practică profesională;
- creșterea nivelului de profesionalizare și a responsabilității personale pentru dezvoltarea profesională.

Tendențele în elaborarea politicilor cu privire la educația profesorilor

Schimbarea rolului profesorilor duce la necesitatea schimbării educației acestora. Practicile în domeniul politicilor propuse pentru vizitele de studiu sunt cele care urmăresc să „asigure condițiile care îi sprijină în mod adecvat pe profesori și formatori pentru a răspunde provocărilor societății cunoașterii, inclusiv prin pregătirea inițială și la locul de muncă, în perspectiva învățării permanente” [5].

Printre tendințele la nivel de politici identificate în cadrul reformei învățământului pentru profesori se enumeră:

- definirea obligatorie a cerințelor referitoare la înființarea unor programe de învățământ pentru profesori și la evaluarea profesorilor,
- controlul adecvat al autorităților publice;
- sprijinirea corespunzătoare a instituțiilor de învățământ pentru profesori și a școlilor, în procesul de implementare a acestor politici;
- inițiative destinate promovării rolului reprezentanților organizațiilor interesate în elaborarea și evaluarea tuturor acestor politici.

Fiecare dintre aceste tendințe se preocupă într-o anumită măsură de aspecte legate de calificare în cadrul diferitelor dimensiuni de schimbare a rolului profesorului.

Definirea unui profil al profesorului

Definirea unui profil profesional cu scopul de a garanta că profesorii își dezvoltă abilitățile necesare pentru a răspunde provocărilor schimbării rolului lor și că dobândesc competențele adecvate, se află printre primele tendințe identificate în aproape toate practicile studiate, referitoare la formarea inițială a profesorilor.

Aceste profile definesc rolul profesorilor așa cum se așteaptă să fie din punct de vedere social și specifice criteriile pe bază de rezultate sau standardele pentru elaborarea curriculumului de către furnizorii de programe educaționale pentru profesori, privind evaluarea viitorilor profesori și pentru certificarea statutului de profesor calificat. S-au luat în vedere criteriile pentru aprobarea exterioară și controlul programelor. Măsurile cu caracter de politici pot să prevadă ca instituțiile de învățământ pentru profesori să definească un astfel de profil drept punct de plecare în elaborarea curriculumului și pe cei care ar trebui să participe la acest proces. Se accentuează faptul că aceste definiții nu constituie un curriculum național pentru educația profesorilor, care să indice disciplinele, conținutul specific și metodologia de lucru. Tendința este de a lăsa elaborarea curriculumului la latitudinea instituțiilor de învățământ superior autonome și să se procedeze la un control ulterior pentru a constata dacă acesta este potrivit în a le permite profesorilor să-și îndeplinească rolul, așa cum a fost el definit prin profil.

Cerințele profesiei sunt un tip de măsură determinată de ideea că este nevoie de un stimul la nivel de politică privind orientarea instituțiilor de învățământ pentru profesori spre o mai mare deschidere față de cerințele sociale și, în particular, față de nevoile școlii. Accentul se pune pe un profil al calificării pe baza rezultatelor în elaborarea curriculumului. Aceasta înseamnă că se promovează nu numai o abordare științifică, dar și profesională a educației profesorilor în instituțiile de învățământ pentru profesori.

Referințe:

1. <http://www.dinwiddie.k12.va.us/tchr.html>
2. www.edu.ro/cartea_alb.htm
3. Raport asupra progresului realizat, noiembrie 2003, disponibil pe www.see_educoop.net/education_in/pdf/working_group-report_rmn.htm
4. Raport de Sinteză, Anexa II, disponibil la: www.see_educoop.net/education_in/pdf/working-group-report_rmn.htm
5. Cf. notelor 8, 12 și 13 ale Raportului asupra progresului realizat de Grupul de lucru pentru „Ameliorarea formării profesorilor și a formatorilor”, nov., 2003, disponibil la www.see_educoop.net/education_in/pdf/working-group-report_rmn.htm

Prezentat la 14.11.2007